

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10—K
pol leta . . . . . 5—
četrt leta 2:50
posamezne številke po 20 h.

Za reklame, notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Naznanilo.

Po sklepu upravnega odbora »Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva« na seji dne 29. decembra 1913 se bo vršila letošnja

XXVI. glavna skupščina

v dneh od 6. do 8. septembra 1914 v Pulju.

Predavanja, predlogi in nasveti za javen društveni shod in delegacijo se morajo prijaviti do 30. junija podpisane vodstvu; obenem naj se naznani dotični poročevalec, oziroma govornik. Zglašene teme objavimo takoj, ko se nam vpošljejo.

Ker je c. kr. ministrstvo za notranje stvari z odlokom z dne 9. maja 1914, št. 15.629 odobrilo izpremembo pravil, kakor jih je bila sprejela Zavezina delegacija na svoji seji dne 10. avgusta 1912 v Celju, se mora izvršiti volitev Zavezinih delegatov za letošnjo glavno skupščino po novih pravilih. Tovarise predsednike Zavezinih članov prosimo, da skrbje za pravočasno izvolitev delegatov. Izvoljene delegate naj prijavi do 30. julija t. l. vodstvu Zaveze.

V smislu § 7. točka e) novih Zavezinih pravil odpošlje vsak Zavezin član (§ 4. nov. Zav. pr.) na Zavezino delegacijsko zborovanje vse predsednike, oziroma od teh določene namestnike vseh posameznih deželnih organizacij — zvezam včlanjenih društev. Vrhutega izvoli vsako teh društev do 50 članov po 1 delegata, s 50—100 članov po dva delegata, s 100 do 150 članov po tri delegate itd. Vsakemu delegatu se izvoli namestnik. Vsak delegat je dolžan udeležiti se delegacijskega zborovanja. Mandati delegatov veljajo do izvolitve novih delegatov.

To so določila v novih pravilih glede volitve in glede dolžnosti izvoljenih delegatov. Ni nam treba torej še posebej povdariti, da naj odkloni izvolitev oni, ki že vnaprej ve, da ne gre v Pulj.

Vsak delegat dobi od svojega društva legitimacijo; tiskovino preskrbi vodstvo Zaveze.

Izpolnjene društvene izkaze naj nam blagovolijo tovariši predsedniki Zavezinih članov vrniti do 30. julija.

Tovarise blagajnike prosimo, da pošljejo letos še Zavezinemu blagajniku letne doneske do konca junija t. l. Po soglasnem sklepu lanske delegacije v Ljubljani se je določil znesek za upravno leto 1913/14 od vsakega pravega člana po 1 K; obenem naj poravnajo tudi zaostanke, ker odslej naprej ne bodo več plačevala posamezna okrajna učiteljska društva svojo članarino neposrednje Zavezi, temveč potom deželnih zvez.

Pozivljamo že sedaj vse napredno učiteljsko, naj se udeležijo letošnje glavne skupščine v najmnogobrojnejšem številu! Sovražniki svobode ljudskega učiteljstva in svobodnega razvoja narodnega šolstva so neprestano in vztrajno na delu, da zasužnjijo naš stan in spravijo šolstvo pod svojo kruto oblast. Na Kranjskem se jim je to posrečilo v polni meri: napredno učiteljsko ječi vkovano v klerikalne verige, šolstvo pa tirajo v konkordatno dobo nazaj. Ali naj vržemo v tej katastrofalni dobi orožje iz rok in se vdamo na milost in nemilost. Nikakor! Pogumno stopimo vsi na plan! Skušajmo rešiti, kar se rešiti da! Združeni se postavimo v bran za svoje tako brezobzirno teptane pravice, z združenimi močmi skušajmo zastaviti pot klerikalni povodnji, ki proti svobodni razvoju šolstva poplaviti z naših lepih sloven-

skih pokrajin. Združeni pa stojimo tudi na straži, da ne zanese sovražnik ljudske prosvete kali razdora in reakcije v one srečnejše slovenske pokrajine, ki so se obvarovane pred brezobzirnim klerikalnim gospodstvom na šolskem polju. Zato pohiti vsak zavedni in napredni učitelj — učiteljica 6. septembra v zanimivi Pulj. Ker Zavezino učiteljsko še nima v rokah novih pravil, se nam vidi umestno, da navedemo in pojasnimo najvažnejše izpremembe.

Namen Zaveze je: Združitev vsega jugoslovanskega učiteljstva po Dalmaciji, Goriškem, Istri, Koroškem, Kranjskem, Štajerskem in v Trstu.

K Zavezi lahko pristopijo vse deželne zveze učiteljskih društev v prej imenovanih deželah; kjer takih zvez ni, pa učiteljska društva. Članstvo teh zvez, oziroma društev je obenem članstvo Zaveze. Zaveza ima torej do danes te-le člane: 1. Deželno slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani. 2. Zvezo slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem. 3. Slovensko učiteljsko društvo za Istro. 4. Učiteljsko društvo za Trst in okolico. 5. Goriško učiteljsko društvo. 6. Sežansko učiteljsko društvo. 7. Tolminsko učiteljsko društvo. Ta društva ustanove v kratkem času deželno zvezo. Zaveza se bo odslej v vseh zadevah obračala le do svojih članov. Dosedanji člani — okrajna učiteljska društva — niso več njeni člani, razven v onih deželah, ki še nimajo deželnih zvez. Zato naj prijavijsko odslej svoje predloge, nasvete, vsakovrstne podatke, društvene izkaze, izvoljene delegate, sploh vse stvari, ki so namenjene Zavezi, svojim deželnim zvezam; tudi članarina za Zavezo se bo od letos naprej plačevala blagajnikom deželnih zvez.

Pripomnimo le še, da so nekatera okrajna učiteljska društva že izvolila delegate za letošnjo glavno skupščino ter jih prijavijsko vodstvu! Volitev se ni izvršila po predpisih novih pravil, zato prosimo, naj jo razveljavijo in izvrše novo in izid sporoče deželni organizaciji.

Vodstvo Zaveze:

Tajnik: V. Rus. Predsednik: L. Jelenc.
Blagajnik: F. Luznar.

Napredni inkvizitorji.

Sežanski okraj, 23. maja 1914.

Alea iacta est — kocka je padla tudi na naprednem Krasu.

»...Lojze je s prihodnjim letom premeščen iz »službenih ozirrov«. Z njim še nekaj drugih »mladih«. S to persekucijo nas hočejo ustrahovati. Čutim pa, kako bomo s tem zasledovanjem zrasli. Najdarovitejše ljudi naj preganjajo v učiteljsku, naše koristi ne izostanejo. Oni, ki so izrekli verdikt nad Hreščakom, nas ne bodo zlomili, priti bodo morale še druge sile, da nas upognejo. In brez pravega vzroka preganjati! Mi bomo pa rasli! Samo rasli!« — To poročilo sem dobil danes in s stisnjenimi pestmi in zobmi sem ga prečital dvakrat, trikrat —

Končana je torej sramotna komedija, začne se pa divji boj.

Umestno se mi zdi, da podam neinformiranim jasno sliko, da lahko vsakdo sodi.

Tov. Alojzij Hreščak opravlja že mnogo let najvestneje svojo učiteljsko službo v Lokvi pri Sežani. Je to tovariš z obsežnim duševnim obzorjem, izredno nadarjen, pa tudi pogumen in možat toliko, da pove vsakemu, kar mu gre. Dolgoletne

študije so ga privedle v socialno demokracijo, sicer pa ni v Avstriji nobenega paragrafa, ki bi določeval, kateri politični stranki mora učitelj pripadati. V zadnjih časih se je pa začel tvoj. Hreščak intenzivneje udeleževati življenja v naši organizaciji. Naj se o njegovih idejah sodi tako ali tako, za slovensko učiteljsko so bile nove, so vsekozi plod dolgoletnega iskanja rešitve našega obupnega stanja. Tu na Krasu je dobil s prvim nastopom velik odmev in razumevanje, in naše učiteljsko društvo je stopilo čez noč na tribuno. Prav umevno je to, saj tu na Krasu prav nič manj ne čutimo nevzdržljivosti sedanjega učiteljskega položaja, kakor tovariši tam iz dr. Lampetovagea vilajeta. No, in na enem naših zborovanj je tov. Hreščak staval precej ostro, a dobro zaslužno resolucijo proti članom pomnožnega okr. šol. sveta, ker so nam ti na eni izmed jesenskih sej pojedli še tistih 5% draginske doklade k našim beraškim plačam, ki smo jih doslej uživali. Resolucija je bila sprejeta soglasno, in od tega trenutka ni odgovoren za njo nič več tov.

H., ampak je odgovorno vse sežansko učiteljsko. Za kar glasujem, je toliko, kot bi sam predlagal. Naši »prijatelji« so dobili s tem orožje v roko. V pomnoženem okr. šol. svetu namreč sedijo osebe, ki fungirajo zastopnike davkoplačevalcev. V pojasnitve razmer naj povem, da naše razmere v bistvu niso prav nič drugačne kakor kranjske. Kakor so reprezentanti in čuvarji vere in morale na Kranjskem nekateri presrasti duhovniki, tako so »predstavitelji in varuhi naprednosti in narodnosti pri nas nekateri omejeni in domišljavi ljudje. Druži pa oboje neskončna domišljavost, da so oni in samo oni začetek in konec vse modrosti, da mora pasti pred njimi vse na kolena, da so učitelji njih blapci, kakor se je že marsikdo javno izrazil. Ti ljudje so bili zaradi one resolucije društva užaljeni — Hreščak pa v disciplinarni preiskavi. Kaj naj bi preiskavali, to vedo menda samo oni. G. nadzornik, ki je doslej užival splošno spoštovanje in ljubezen, je zalučal tov. Hreščaku v obraz najprej vse podpore, ki jih je baje kot študent užival. Med učiteljsvom je zavrelo, par mesecev je stvar utihnila, ker so se menda gospodje zbal. Sedaj je pa hipoma tresčilo —

To je zgodovina tega dogodka. Tov. Hreščak, ki ima v Lokvi svojo hišo in posestvo, je torej iz »službenih ozirrov« premeščen in z njim še drugi »mladi«. Ali se zavedate protizakonitosti svojega dejanja, vi naprednjaki, liberalci itd.? Ali čutite, koliko stojite še pod kranjskimi inkvizitorji? Oni so javni sovražniki učiteljstva, v ste pa skriti. Oni se bojujejo proti učiteljsvu iz idejnega nasprotstva in pa iz osebnega.

Kakšen je greh teh naših tovarišev? Ali niso opravljali svoje službe vseskozi vestno in vzorno, in o tem imate soditi vi vsi, ki ste sedeli na oni seji. Prav nič vas pa ne briga, kakšno prepričanje imajo posamezni učitelji, kako sodijo o vašem delovanju in nehanju, saj ste liberalci, glasniki svobode, vesti in osebe.

S tem svojim krutim činom ste pokazali vendar končno pravo barvo, in sedaj se poznamo. Morda ste pričakovali za to, da ste nam prikrajšali prejenke — vdanostno izjavo? Tako pasje nature vendar nimamo, da bi vam vdanostne izjave pošiljali za očitne brce. Ker vdanostne izjave niste dobili, ste se maščevali, znosili ste se nad nekaterimi tovariši, a mi poznamo kolegialnost. Zadeli ste ob železno falango, vrgli ste nam rokavico, izzvali ste boj z odprtim vizirjem, mi ga spre-

jemamo rade volje, a bodite prepričani vsi, da se bodete še kesali teh preganjanj najvdanejših naših tovarišev.

Preganjanim tovarišem povem: Za nami je vse učiteljsvo, niste sami! Kakor smo ono resolucijo sprejeli vsi, tako bomo tudi trpeli zanjo vsi.

Eno pa je koristno: Padla je zadnja krinka, in sedaj je lahko spoznal zadnji tovariš te naše prijateljke do kosti. Sedaj vemo, da se moremo in moramo zanesti edinole na sebe in svojo moč. Ibsen pravi: Danes sem napravil veliko razkritje, spoznal sem, da je človek, ki je sam najmočnejši.

In s tem vam napovedujemo odkrit in javen boj do skrajnosti.

ALOJZIJ HREŠČAK:

Zveza primorskih slovenskih učiteljskih društev.

Čim dalje nujnejša se kaže primorskim kolegom potreba, zbrati svoje raztresene ude ter centralizirati svoje razpršene moči. Čisto odveč se mi zdi, podpirati to konstatacijo z običajnimi frazami o potrebi organizacije, o koristi združenja itd. Omenjam naj le, da je za nas Primorci zraven tega momenta merodajen še drugi, in ta je zgolj tehnično-organizatoričen. Zaradi novih pravil naše Zaveze je postala primorska Zveza za našo osrednjo organizacijo nekaka nujnost, in to v prvi vrsti, zavoljo poenostavljenja našega organizatoričnega aparata. Tej nujnosti bo treba prej ali slej zadostiti bodisi na ta ali drugi način.

To prepričanje je tudi med primorskimi kolegi splošno in ono ni, ki mi je potisnilo pero v roko. Da sem se namenil pisati teh par vrstic, je bilo v prvi vrsti merodajno dejstvo, da vladajo med Primorci glede te Zveze še precejšnje razlike v naziranju. Brezpogojno potrebno pa je, da ne slepomišimo v tako važnih vprašanjih, ampak da se pošteno porazgovorimo in zedinimo.

Vprašanje ni več tako novo in še ne-načeto. Nasprotno celo: po mnenju nekaterih tovarišev je skoraj da že rešeno in na predzadnjem štadiju svoje definitivne ureditve. Vendar temu ni tako.

Toda začnimo od kraja!

Na zadnjem sestanku goriško - gradiščanskih slovenskih učiteljev v Gorici dne 12. marca t. l. je prišlo to vprašanje v razgovor. Sprožil ga je že v 43. št. lanskega »Učit. Tovarisa« tovariš Brkin. Glede delokroga te nove organizacije so si bila mnenja različna. Plediralo se je za vse mogoče načine; čuli so se glasovi za Zvezo samo goriških učiteljskih društev, zopet drugi za tako Zvezo vseh primorskih slovenskih učiteljskih društev; končno je dobila tudi Zveza vseh primorskih slovenskih učiteljskih društev svoje zagovornike. Razšli smo se, ne da bi se glede tega zedinili. Pač pa se je storil sklep, s katerimi se je odboru Goriškega okrajnega učiteljskega društva poverila naloga, da zbere od vseh primorskih slovenskih učiteljskih društev potrebne informacije o eventualnem njihovem stališču v tem oziru.

Tej svoji nalogi se odbor Gor. učit. društva ni odzval, pač pa je Gor. učit. društvo izvolilo na svojem zadnjem zborovanju odsek petih članov v svrhu sestave tozadevnih pravil. Prvi četrtek maja naj bi se bil nato sklical ustanovni shod,